

2006-2007

Kwartet

Arcanto Quartett

Mozart, Brahms, Webern

donderdag 7 december 2006

Arcanto Quartett © Christoph Fein

Kwartet . Seizoen 2006-2007

Hagen Quartett
Dvorák, Webern, Sjostakovitsj, Kurtág
vrijdag 27 oktober 2006

Artis Quartett Wien . Gertrude Rossbacher altviool
Bach/Mozart, Mendelssohn, Brahms
vrijdag 17 november 2006

Arcanto Quartett
Mozart, Brahms, Webern
donderdag 7 december 2006

Tetzlaff Quartett
Mozart, Mendelssohn, Berg
donderdag 1 maart 2007

Zehetmair Quartett
Beethoven, Bruckner, Hindemith
vrijdag 16 maart 2007

begin concert **20.00 uur**
pauze omstreeks **20.35 uur**
einde omstreeks **21.40 uur**

inleiding **Rudy Tambuyser** . **19.15 uur** . **Foyer**
teksten programmaboekje **Rudy Tambuyser**
coördinatie programmaboekje **deSingel**

Gelieve uw GSM uit te schakelen!

Cd's

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door
't KLAverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70
www.tklavervier.be

Foyer deSingel

enkel open bij avondvoorstellingen in Rode en/of Blauwe Zaal
open vanaf 18.40 uur

kleine **koude of warme** gerechten te bestellen vóór 19.20 uur
broodjes tot net vóór aanvang van de voorstellingen en tijdens
pauzes

Hotel Corinthia (Desguinlei 94, achterzijde torengebouw ING)

- Restaurant HUGO's at Corinthia
open van 18.30 tot 22.30 uur
- Gozo-bar
open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur
deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw
toegangsticket van deSingel voor diezelfde dag

Arcanto Quartett

Antje Weithaas, Daniel Sepec viool

Tabea Zimmermann altviool . **Jean-Guihen Queyras** cello

Anton Webern (1883-1945)

Zes Bagatellen, opus 9

4'

- Mäßig
- Leicht bewegt
- Ziemlich fließend
- Sehr langsam
- Äußerst langsam
- Fließend

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Strijkkwartet in C, KV465 'Dissonantenkwartet'

27'

- Adagio - Allegro
- Andante cantabile
- Menuetto: Allegro - Trio
- Allegro molto

pauze

Anton Webern

Langsamer Satz

9'

Johannes Brahms (1833-1897)

Strijkkwartet opus 51 nr 1 in c

33'

- Allegro
- Romanze: Poco Adagio
- Allegretto molto moderato e comodo - Un poco più animato
- Allegro

Johannes Brahms ca. 1860, Gmunden

Muzikaal proza

De legendarische muzikale nieuwlichter en vader van de Tweede Weense School, Arnold Schönberg, noemde zich ooit een rechtstreekse erfgenaam van **Johannes Brahms (1833-1897)**. Voor een modale luisteraar, niet vertrouwd met de achterkant van bladmuziek, kan dat vreemd lijken. Brahms was zonder twijfel een markante figuur, maar hij is niet de eerste componist die in je opkomt wanneer het over revoluties in de muzikale toonspraak gaat.

Nochtans was Brahms wel degelijk een **vernieuwer**. Alleen was zijn moderniteit niet van het meest evidente of zichtbare type. Als er in zijn tijd al marketingstrategieën waren nodig geweest om een kunstenaar aan de bak te doen komen, dan had het vinden van een juiste invalshoek en de juiste doelgroep de reclamejongen van dienst aardig wat hoofdbrekens bezorgd. Het hippe, jonge volk aanspreken, voor zover dat er was in de hoogdagen van de burgerij, leek een verloren zaak. Tegen de tijd dat Brahms twintig werd, waren niet alleen Beethoven, maar ook Chopin en Schumann al dood of het scheelde niet veel. Wagner en Liszt waren de harmonische spitstechnologen van de dag. Vernieuwend zijn en hoogstpersoonlijk in de uitdrukkingwijze, was het devies.

Niet dat pakweg **Mozart** niet graag een persoonlijke stijl hanteerde of een compliment kreeg voor deze of gene originele muzikale vondst (daarvan getuigt het **Dissonantenkwartet**, het laatste uit Mozarts zestal indrukwekkende, aan Haydn opgedragen kwartetten die samen met Haydns eigen opus 33 tot de meest zeldzame hoogten van het classicisme mogen gerekend worden). Met Beethoven had de egokunst evenwel definitief haar intrede gedaan. Muziek was niet langer louter een resultaat van ambacht, niet meer alleen het product van een logica die intrinsiek was aan de discipline zelf. Ze moest ook buiten zichzelf om een betoog van haar maker zijn, zijn

strijd met de materie weergeven, de vertwijfeling waarmee hij wellicht tegen de wereld aankeek verklanken, en liefst op een manier die voor een leek aanschouwelijk, euh, leek. Zijn verliefdheid, zijn roes, zijn depressie, zijn extase moesten, heel even, voor de duur van een luistersessie, die van de luisteraar worden. Onnodig te zeggen dat een dergelijk extramuzikaal programma het arsenaal aan compositorische knepen gevoelig deed uitbreiden. En dat die knepen, meer dan van algemeen aanvaarde retorische regels, het onderwerp werden van persoonlijke durf en instrumentaal inzicht. Wát de kunstenaar wilde zeggen werd - het klinkt vandaag triviaal - belangrijker dan hoe hij het zei.

Al werd de soep natuurlijk niet zo heet gegeten als we haar nu opdienen - wie het voorrecht heeft, op tweehonderd jaar moderne muziekgeschiedenis te kunnen terugblikken, heeft makkelijk praten. Bovendien bleef, ondanks het belang van het kunstenaarsego, de esthetische inslag, in elk tijdvak onderhevig aan al dan niet oude wetten, zeer belangrijk. Toch ligt welbeschouwd in de hoogromantiek de kiem van de hyperdemocratische kunst van onze tijd - conceptualisme, postmoderne intertekstualiteit, ontvoogding van het discours ten opzichte van het ambacht.

Brahms heeft steeds manifest binnen de structurele krijtlijnen gewerkt die ruim een generatie voor hem Beethoven al had uitgetekend. Hij was wars van nieuwlichterij omwille van de nieuwigheid zelf. Wellicht was het dat, dat de meer avant-gardistisch ingestelde zielen in zijn latere jaren tegen hem in het harnas joeg. Het lijkt erop dat Brahms' tijdloosheid, die we nu geneigd zijn een kwaliteit te vinden, velen een doorn in het oog moet zijn geweest. De geschiedenis leert dat de tijd naarmate het fin de siècle nadert, sneller lijkt te lopen. De artistieke zenuwachtigheid die daarmee gepaard gaat, duldt misschien geen rust.

Want het is rust ten opzichte van tijd en traditie die Brahms kenmerkt, eerder dan een reactionaire reflex. Voor wie aandachtig kijkt, kan zich dat zelfs weerspiegelen in de foto's

die van de jonge Brahms bewaard zijn gebleven. Een tijdlozere kop kan je je nauwelijks voorstellen. Grieks, burgerlijk en nonchalant tegelijk. Intelligent en open. Een heel verschil met de Brahms van de laatste jaren: Clara Schumann dood, Wagner postuum goddelijk verklaard, leverkanker. Zijn tijd was op.

Maar hij meer dan wie ook bereidde de westerse muziek voor op de eeuw van de psychologie, dat is wat Schönberg heel juist heeft gezien. Brahms heeft met een fundamenteel onveranderlijke taal voorheen haast ongekeende gebieden verkend. Ritmische verschuivingen op basis van uniforme continuïteit, harmonische alteraties die niet als leepheid, maar als structuurgevend worden ervaren. Schönberg verwoordde het schitterend: Brahms, zo zei hij, was in staat, muzikaal proza te schrijven. In de beste Brahms neem je de architectonische structuur niet bewust waar, al is hij er wel, streng op de goede gang van zaken toezien. Je wordt echter meegenomen in het betoog, valt van de ene verbazing in de andere, zonder dat het een of andere kunstje je in het bijzonder opvalt of bijblijft. In die zin valt Brahms te vergelijken met Flaubert. Niemand was de stijl zo toegewijd, maar niemand kon hem zo toedekken met de mantel der vertelkunst. Alleen de vloed en het overkoepelende gevoel van organische logica blijven je achteraf bij; citeren uit het gehoorde lijkt onmogelijk.

Een andere vergelijking die hout snijdt, is die met Rodin: kon het in die tijd klassieker dan hij? Nee. Kon het figuratief gezien volmaakter? Nee. Maar is dat wat hem zo geniaal maakt? Nee, veeleer het meeslepende gebaar, de suggestie, de psychologie. Het beste bad in de late negentiende eeuw: twee ruggen van Rodin, woelig in hun statica, enkele bladzijden 'Salâmmbo' van Flaubert, rustgevend ondanks zijn woeste onderwerp, en het opus 118 van Brahms, dat deze dialectiek in klank weet te vangen.

We hadden het al over de krijtlijnen van Beethoven, waarbinnen Brahms zich grammaticaal gezien zijn hele creatieve leven heeft bewogen. Het is niet onmogelijk dat Brahms die krijtlijnen vooral in de eerste helft van zijn loopbaan wel eens als hoge muren heeft aanvoeld. Hij beklaagde zich er vaak over

The image shows a handwritten musical manuscript for a piece titled "Ziemlich Rasend (Loc. 76) III". The manuscript is divided into two systems. The first system contains three staves of music, with the first staff starting with a "rit." (ritardando) and "ppp" (pianissimo) dynamic. The second system contains three staves of music, starting with a "sweel." (sotto voce) dynamic. The manuscript includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

Fragment uit het manuscript van de Zes Bagatellen: zes maten uit het derde deel

hoe moeilijk het was, als kunstenaar met een voorbeeld als Beethoven te leven. Die omstandigheid is vaak aangehaald als reden voor de inertie die Brahms kenmerkte ten opzichte van de traditioneel belangrijke genres: de symfonie en het strijkkwartet, die hij probeerde te schrijven sinds zijn jeugd, maar die hij steeds vernietigde of omvormde tot ietwat minder ambitieuze genres. Zijn eerste symfonie liet tot 1876 op zich wachten, en ook zijn twee strijkkwartetten opus 51 publiceerde Brahms pas als veertiger, in 1873. Inderdaad erg laat, wanneer men bedenkt dat kamermuziek een even voorname plaats in Brahms' oeuvre inneemt als de pianomuziek, en dat het kwartet zowat als het koninginnggenre van de kamermuziek geldt.

Voor wie de zaken in dat licht wil zien, weerspiegelt de moeilijke ontstaansgeschiedenis van het **opus 51 nr 1** zich in de muziek zelf. Het werk viel bij de creatie in Wenen, op 11 december 1873 door het Hellmesberger Quartett, slechts een matig succes te beurt. De toon is streng en geleerd, zelfs met in het achterhoofd het feit dat sinds Haydn bijna alle componisten zich in hun kwartetten van hun meest geleerde kant wilden tonen. Hier is echter meer aan de hand: de zelfkritische Brahms moest zijn discours in de grootst mogelijke ambachtelijke perfectie gieten om de twintig jaar durende neiging, het net beschreven papier te verfrommelen, te onderdrukken. Het premièrepubliek was naar verluidt matig enthousiast. Het hield wellicht niet van strengheid, polyfone gelaagdheid en het manifeste vermijden van 'ear catchers'.

Anton Webern was de belangrijkste leerling van Schönberg en claimde net zoals zijn leermeester - en net zoals bij hem in weerwil van de ietwat shockerende, avant-gardistische oppervlakte van zijn werk - diepe artistieke wortels in de traditie. Het is interessant, te zien hoe Schönberg zich een erfgenaam van Mozart en Brahms noemde, en hoe de strikter denkende Webern meer naar de transcendentie van Bach en het unificerende vermogen van de renaissancecomponisten neigde. Schönberg had de anekdotiek en eigenlijk ook de liefde van de wereld nodig. Webern dacht in de eerste plaats stug door, streng de logica volgend die hem als onvermijdelijk voorkwam,

zonder nochtans zijn esthetische imperatief te ontkennen. Hij nam bij wijze van spreken een langere aanloop om verder te kunnen springen. Weliswaar hebben de uiteindelijke kernachtigheid en dus de moeilijkheidsgraad van zijn muziek tot veel misverstanden geleid. Velen hebben hun eigen onbegrip voor Webern vertaald in de expliciete wil, het eigen werk zo onverstaanbaar mogelijk te maken.

De **Bagatellen opus 9** - de naam is net zoals bij Beethovens opus 126 ironisch op te vatten - illustreren de Webernianse bondigheid en zelfbetrokkenheid perfect. Schönberg schreef als voorwoord bij de eerste uitgave: "Het is zo noodzakelijk te pleiten voor de bondigheid van deze stukken, anderzijds pleit hun bondigheid zelf voor hen. Stelt u zich voor wat een soberheid het vergt om bondig te zijn. Van een blik kan men een gedicht maken, van een zucht een roman. Maar een roman uitdrukken met een enkel gebaar, geluk met een ademtocht, zo'n concentratie is pas mogelijk wanneer men, in een aangewezen mate, de sentimentaliteit uitsluit (...)"

In de tijd waarover wij spreken was zoiets nieuws. En zelfs bij de creatie van de Bagatellen, ruim tien jaar nadat ze ontstonden, bleef het nieuws. Het was 1924, Webern was al zes jaar dood. Richard Strauss en Sergej Rachmaninov waren supersterren. Maar een voor een werden de mensen geboren die Weberns erfenis zouden duiden.

Arcanto Quartett

Antje Weithaas, Daniel Sepec viool . **Tabea Zimmermann** altviool
Jean-Guihen Queyras cello

Na eerste enkele jaren samen kamermuziek gespeeld te hebben in wisselende formaties - waaronder het strijkkwartet voor het eerst in de zomer van 2002 - richtten Antje Weithaas, Daniel Sepec, Tabea Zimmermann en Jean-Guihen Queryas het Arcanto Quartett op. Dit samengaan van vier musici die reeds als solist hun naam gevestigd hadden werd van bij het begin met grote belangstelling gevolgd. Wat de vier met elkaar verbindt is - naast hun liefde voor de muziek en hun persoonlijke vriendschap - de lang gekoesterde wens om zich met grote regelmaat aan het kwartetspel te wijden. Het debuutconcert van het Arcanto Quartett vond met groot succes plaats in juni 2004 in Stuttgart. Sindsdien was het ensemble onder meer te gast in de Wigmore Hall in Londen, Alte Oper Frankfurt, Concertgebouw Amsterdam, Beethovenhaus Bonn, de Philharmonie in Keulen, Vredenburg Utrecht, Théâtre du Châtelet in Parijs, op de Ludwigsburger Schlossfestspiele en het Kamermuziekfestival van Leif Ove Andsnes in Risør (Noorwegen).

Volgend concert in de reeks Kwartet

© Alvaro Yanez

donderdag 1 maart 2007

Tetzlaff Quartet

Christian Tetzlaff , Elisabeth Kufferath viool
Hanna Weinmeister altviool . **Tanja Tetzlaff** cello

Wolfgang Amadeus Mozart

Strijkkwartet in d, KV421

Alban Berg

Lyrische Suite voor strijkkwartet

Felix Mendelssohn-Bartholdy

Strijkkwartet nr 2 in a, opus 13

€20, €15 (-25/65+ €15, €10 / -19 jaar €8)

TICKETS T+32 (0)3 248 28 28

www.desingel.be

Desguinlei 25 . B 2018 Antwerpen

www.desingel.be

ABONNEMENTEN

TICKETS

tickets | hoofdingang

Desguinlei 25 . B-2018 Antwerpen

www.desingel.be . tickets@desingel.be

T +32 (0)3 248 28 28 . F +32 (0)3 248 28 00

openingsuren: ma-vr 10-19 uur . za 16-19 uur

administratie v.z.w

Jan Van Rijswijklaan 155 . B-2018 Antwerpen

T +32 (0)3 244 19 20 . F +32 (0)3 244 19 59

info@desingel.be

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Gemeenschap
en geniet de steun van

STAD ANTWERPEN

AGFA

Konink
Wesley
FOCUS

De Standaard
www.standaard.be

Klara